

Kostbesparelse i hjemmet

Mye bryderi for bedriftene

Av fagsjef Ragnar Lie,
Handels- og Serviceneringens
Hovedorganisasjon

Det faktum at man har fått stadige forandringer i regelverket om kostbesparelse i hjemmet, skaper nye bryderi for bedriftene. Det er vår påstand at dette bryderiet på ingen måte står i forhold til det proveny nyordningen innbringer til staten. Her ser man igjen et eksempel på sektortenkningen som er typisk i det offentlige. Samfunnet sees ikke som et hele der gevinst ett sted kan være tap et annet. Politikere og myndigheter retter blikket ensidig mot sine inntektskilder.

Et annet forhold er hvordan de nye reglene vi nå har fått slår ut i forholdet mellom forskjellige skattytere. Prinsippet om likebehandling har vært viktig for den sittende regjering ved utformingen av skattereformen. Likebehandling har nok vært tenkt utøvet i forholdet mellom dem som reiser og dem som ikke reiser. De som reiser har oppnådd en fordel ved at de har sluppet å betale kr 58 av sin egen lomme for kjøp av det daglige brød. Vedkommende kan i stedet hygge seg på restaurant, noe som ikke gjør det mindre viktig å beskutte fordelene. Han som ikke reiser, vil selvfølgelig føle seg forurettet med mindre myndighetene slår kloa i den fordel den reisende har. Rettferdigheten må skje fyldest! Men så, når reglene er ferdig utformet, hva har vi fått? Jo, en regel som sier at noen kan kose seg på restaurant for inntil kr. 425 uten at de har noen fordel av det. Andre, kanskje mer nøysomme som betaler av egen lomme, skal derimot beskattes av fordelene ved gratis mat.

En selvstendig næringsdrivende som må fremlegge bilag for sine utgifter og ikke kan reise på statens satser, vil komme dårligere ut enn lønnsstager. En næringsdrivende som spiser for kr 300 i forbindelse med en forretningsreise, vil pr. definisjon ha en fordel på kr 58 pr. dag. En lønnsstager som spiser for det samme beløp, men som

reiser på statens satser, har pr. definisjon ingen fordel av dette. Dersom man sammenligner de to tilfellene ut fra et likebehandlingssynspunkt, har imidlertid den som reiser på statens satser en fordel i forhold til den som betaler kr 300 på 125 + 58, tilsammen kr 383.

På samme måte som næringsdrivende blir også lønnsstager som reiser på kurs e.l. med full forpleining behandlet. Her vil også matutgiftene ofte være under kr 425, men vedkommende får likevel et inntektstillegg.

Hensynet til likebehandling mellom forskjellige grupper, og særlig i forholdet mellom lønnsstager og næringsdrivende, har vært sentralt ved utformingen av delingsmodellen. Gjelder prinsippet om likebehandling bare i de tilfeller der likebehandlingsprinsippet slår ut til lønnsstagerens fordel? Eller bør man kreve at dette prinsippet blir gjennomført fullt ut slik at også de næringsdrivende (og andre) kan dra nytte av det, når det taler til deres fordel?

Vi for vår del mener at det eneste fornuftige er at det settes en tykk strek over hele regelverket.

Helsepolitikken

Ap. har kommet på defensiven

Av stortingsrepresentant
Annelise Høegh (h)

Med 250 000 sykehusokk, hvorav 66 000 har ventet mer enn et halvt år, er det godt gjort av Arbeiderpartiet å påstå at vi har et velfungerende helsevesen som ikke trenger noen radikale forandringer.

Også Sylvia Brustads tilsvaer til meg i Aftenposten viser at Ap. har kommet på defensiven i helsepolitikken. At Ap. fikk gjennomslag for Regjeringens hovedpunkt i helsemeldingen, er hennes kronargument. Det er riktig at de fikk gjennomslag for at alle skal ha lik rett til behandling uansett bosted,

kjønn, alder og størrelse på lommeboken. Det er riktig at de fikk gjennomslag for å prioritere kreftomsorgen, tilbudet til kronikere og psykiske lidelser. De fikk gjennomslag fordi det aldri har vært uenighet om dette.

Men Ap. fikk ikke gjennomslag for sin frykt for forandringer, for at alt skal bli som det er. Selv om rammefinansieringen og fylkeskommunenes eierskap til sykehusene fortsatt står ved lag, måtte de gå med på å utrede stykkprisfinansiering, og fikk pålegg om å utrede statlig eierskap for regionsykehusene og iverksette folketrygdfinansiering for endel mindre sykehus.

Ap. er blitt isolert i helsepolitikken. Både fra pasientorganisasjoner og faglig hold krever man - som Høyre - større valgfrihet, fritt sykehusvalg og at pengene skal følge pasientene. Men Ap. har flertall i Stortinget - foreløpig.

Stortinget har vedtatt en ny og forbedret venteliste-garanti. Ap. ble etter først å ha argumentert mot endringen - med på vedtaket. Men hvor hjertert var det? Regjeringen vil ikke gjennomføre forbedringen for om halvannet år! Høyre avviser denne tafatte holdningen. Vi vil øke bevilgningene til sykehusene slik at reformen kan gjennomføres raskere.

Tidligere hadde vi ikke et registreringssystem, unnskylder Ap. seg med. Det er riktig, men Ap. har ikke vært noen pådriver for å få det. Det var Willoch-regjeringen som innførte Aksjon Venteliste. Det var Syse-regjeringen som innførte venteliste-garantien. Det er Stortinget som pålegger Werner Christie å forbedre den.

«Den sterke satsingen på omsorg og helse føres videre og styrkes», heter det i traktaten. Men det er ikke sant. Regjeringens forslag betyr ikke én krone mer i satsing. Det er ikke styrking av sykehusene at Regjeringen ikke har fjernet de ekstra midlene opposisjonen bevilget før sommeren.

Vi må også utprøve nye metoder for å få mer helse ut av hver krone. Det er ingen mening i at Norge ikke er ett helse-rike. Det er ingen mening i at ikke penger følger pasienten slik at pasienten får større makt og innflytelse på tvers av kommunegrensene, fylkesgrensene og regionbarrierene. Det er ikke godt nok bare å foreslå et stykkprisforsøk på utvalgte pasientgrupper. Da risikerer vi bare å forskyve problemene til andre grupper uten stykkprisbetaling. Derfor vil Høyre at én eller flere helse-regioner kan få utprøve stykkprisfi-

nansiering i sin region for alle som er omfattet av den nye venteliste-garantien.

Regjeringen vil at pengene fortsatt skal tildeles etter såkalt objektive kriterier, ikke etter hvor mange pasienter som faktisk behandles. Forsøkene med å bruke sykepenger til å øke behandlingsskapasiteten, skal bygges ned. Isteden vil Ap. innføre en pengepremie for de fylker som innfrir venteliste-garantien. Så lenge denne premien ikke knyttes til antall behandlende pasienter, kan imidlertid resultatet bli at premien blir størst for de fylker som er mest forsiktede med i det hele tatt å gi garantier.

Ap. har mistet grepet på helsepolitikken. Forsvar av det bestående er blitt viktigere enn å utprøve nye løsninger på de mange uløste oppgavene.

Mobbing i skolen

Når lærerne ikke gjør jobben sin

Av barnevempedagog
Aslak A. Ulberget, Oslo

«Når lærerne ikke gjør jobben sin». Dette er overskriften på en lederartikkel i Aftenpostens søndagsutgave 4. 11. Hva er lærerens jobb? Et betimelig spørsmål, når man ser hvilke opplevelser elever gjennom tid blir utsatt for i norske skolegårder.

Undertegnede arbeider bl.a. med temaet mobbing i grunnskolen, gjennom samtaler med elever, deres foresatte og lærere. I mange tilfeller blir jeg tilkalt til den enkelte skole, fordi de etter sigende ønsker å forebygge at elever på deres skole blir trakassert. Men det er sies det videre - vel å merke intet problem ved den aktuelle skole - her og nå.

Elevene sier noe annet. Fra 1. til 9. kjenner de andre som blir plaget. Dette er også en grei måte å fortelle om egen hverdag på, for dem som blir trakassert. Her stiller jeg mitt første spør-

mål: Hvorfor er det så stort et sprang mellom den skolehverdag eleven kjenner og hva læreren opplever?

Mange lærere kjenner godt til problemene, og noen arbeider aktivt med og mot dem. Elevene klarer fint å nyanse dette, og sier aldri at alle lærere lar dem i stikken. Men de forteller også klart og tydelig om hvilke lærere som lar være å hjelpe - dersom nærmeste voksne orker å høre etter. Og her er mitt andre spørsmål: Hvorfor er det så vidt mange voksne som bevisst viker unna konfliktsituasjoner? Mangler de trening i konflikthåndtering? Eller er det redde for å få vite noe som gir dem merarbeid?

Når voksne lar være å se, gir det seg minst to utslag:

- Mobberne oppmuntres til å fortsette. Det skjer jo ikke noe allikevel.

- Offeret får en bekreftelse på sin mindreværdsfølelse. Jeg er ikke verd den voksnes hjelp.

Mobbing er i første rekke et skoleproblem. Dette fordi barn og unge her presses inn i samhandlingssituasjoner som de på fritiden kan unngå. Derfor er det også skolens pedagogiske personell som får det største ansvaret for å ta i tu med begredelighetene.

Flere lærere ut i skolegården er et effektivt tiltak. Vel å merke hvis de er villige til å se. Jo større skolens område er, jo flere krokar det finnes å gjemme seg bort i, desto viktigere er det med nok voksne som kan dekke alle områder.

Det skal ikke mye trening til for å se at et menneske ikke har det godt, men det mangler tydeligvis opplæring i hva man gjør med det. Mange tunge saker kunne vært unngått hvis den voksne hadde villet gå inn i «usynlige» konflikter før de blir synlige.

Og det viktigste - men ofte vanskeligste: utøverens foresatte må få rask beskjed om at deres sønn/datter er i ferd med alvorlig å skade et annet barn. Hvis alle andre tiltak er prøvet, er det til slutt mobberne som må bytte skole - ikke offeret. Det siste er hva som oftest skjer - og det legitimerer at trakassering er greit nok.

«Vi er lærere - ikke sosialarbeidere. Vi er ikke utdannet for å ta oss av sosiale problemer - Nei vel. Da må den enkelte skole utdanne sine. Eller kaste inn håndkleet og be om bistand fra annet hold. Kanskje man bør vurdere å ansette egne sosialarbeidere i skolen?»

KRONIKK

Søndag 12. november 1995

Trygve J. B. Hoff - et hundreårsminne

EGIL BAKKE

Økonomen og Farmand-redaktøren Trygve J. B. Hoff ble født i dag for 100 år siden. Økonomistudentene i etterkrigstiden - og tidl. konkurransedirektør Egil Bakke var blant dem - holdt ham for å være en avvikler som kjempet for et avleggs samfunnsyn. I dag mener Bakke at det var Hoff som hadde rett. Han var en betydelig økonom - og et bevis på åndens makt.

I dag er det 100 år siden Trygve J. B. Hoff ble født. Hans navn er i første rekke forbundet med forretningsbladet Farmand, som han overtok i 1935. Mange vil huske ham som en elegant forsvarer av den liberalistiske rettsstat. Formodentlig er det færre som er klar over at han var en betydelig økonom.

Bladet Farmand hadde eksistert lenge før Hoff overtok det og drev det frem til å bli Norges ledende organ for samfunnsdebatt. Hans redaksjonelle linje var klar. Han kjempet for det frie næringsliv. Den reguleringspolitikk som vokste frem i 30-årene, og enda mer i tiden etter 1945, var han en engasjert motstander av.

« Farmand var det første norske tidsskrift som tyskerne stanset umiddelbart etter 9. april 1940 »

Hans frihetlinje viste seg ikke bare i debatten om norsk politikk. Tidligere enn de fleste tok han avstand fra Hitler-Tyskland og Stalins onde rike. Farmand var det første norske tidsskrift som tyskerne stanset umiddelbart etter 9. april 1940.

I 1938 tok Hoff doktorgraden på en avhandling om kalkulasjonsproblemer i en sosialistisk økonomi. Han hadde lenge interessert seg for hvordan sosialistiske økonomier, der staten eier produksjonsmidlene og der man ikke har frie markeder med ordnede prisdannelse, vil klare å bruke ressursene på en effektiv måte. I slike økonomier vil produsentene ikke vite hva det egentlig koster dem å produsere de enkelte varer og tjenester.

Hvilken reell nytte forbrukerne har av dem, vil heller ikke være klart.

Spørsmålet om sosialismen kunne la seg realisere, hadde lenge vært diskutert, men først og fremst som et etisk eller psykologisk spørsmål. Hoff fremholdt at saken hadde en rent praktisk side. Han kalte det kalkulasjonsproblemet i sosialistiske økonomier, og drøftet dette inngående i sin doktoravhandling.

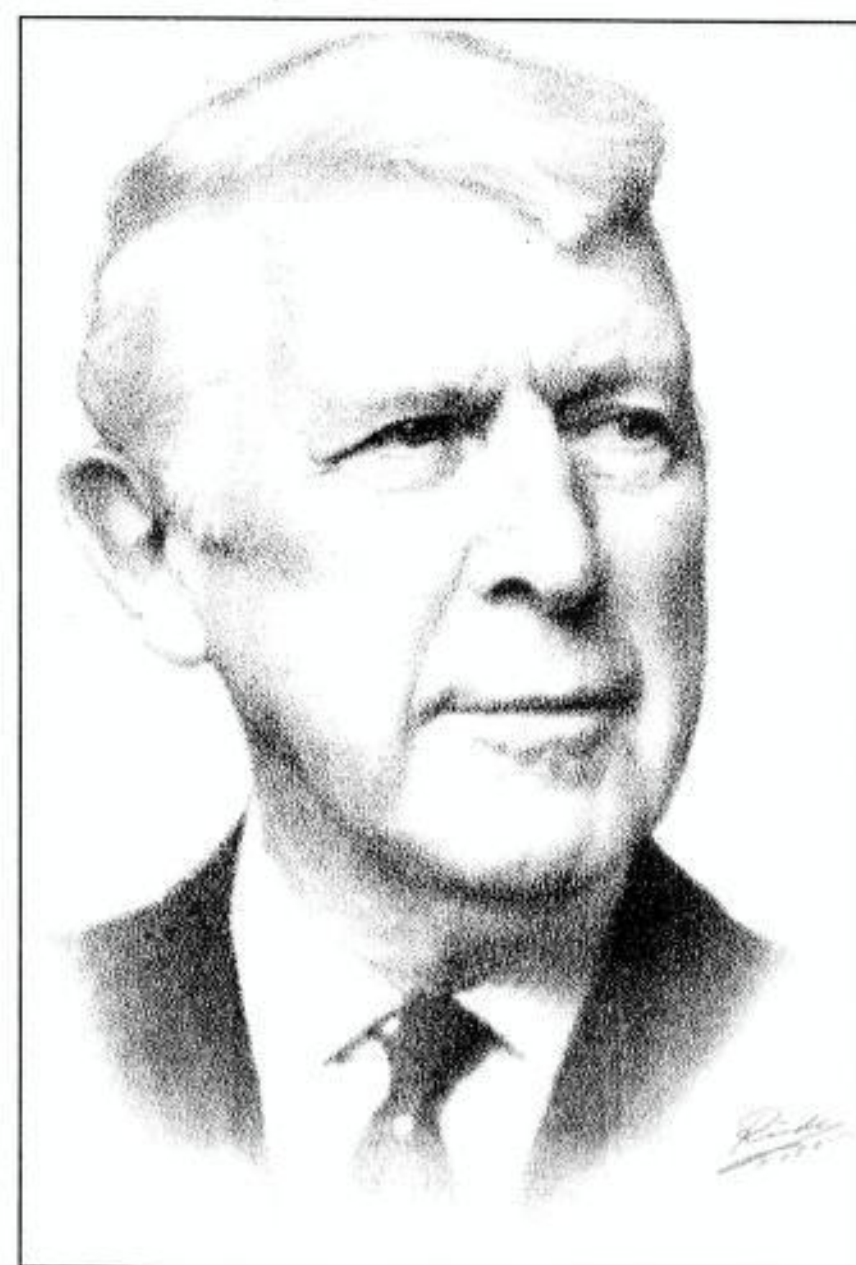
Dette praktiske problem besto i å finne ut hvordan man kunne sikre effektiv ressursbruk når man ikke har den informasjon som ordinære markedspriser vanligvis gir. Også dette spørsmål hadde vært diskutert tidligere. Det var imidlertid først da Ludwig von Mises i 1920 fremholdt at reell kalkulasjon ville være en umulighet i sosialistiske økonomier, at fagdebatten om saken kom i gang.

I løpet av de følgende 20 år var det mange kjente økonomer og statsvitenskapsmenn, i første rekke i Europa, som engasjerte seg. Oscar Lange og Abba Lerner kan nevnes blant dem som mente at det ville være mulig å kalkulere effektivt i sosialistiske økonomier, mens økonomer som F.A. Hayek og Frank Knight delte de synspunkter Mises hadde gitt uttrykk for. Det var denne debatt Hoff redegjorde for og vurderte i sin doktoravhandling.

« Hoff's vurdering var klar: Sosialistiske økonomier vil i det lange løp ikke makte å bruke sine ressurser effektivt. Fraværet av markedspriser fører til en informasjonssvikt som ikke lar seg rette opp. Hoff's doktoravhandling ble oversatt til engelsk i 1940, men dels fordi oversettelsen var dårlig og dels fordi andre hendelser fanget den umiddelbare oppmerksomhet mer, gikk avhandlingen i glemmeboken. Den ble imidlertid oversatt på ny og publisert i USA i 1980, og selges fortsatt! I fagøkonomiske miljøer er det ofte bedre å ta feil på den riktige måten enn å ha rett på gale måter. I dag vil troelig de fleste innse at Hoff ikke bare tenkte riktig, men at han hadde rett. Han var åpenbart en mann forut for sin tid. Vi som studerte økonomi i åre-

ne etter 1945, kjente ikke til økonomer Hoff og langt mindre til hans avhandling og problemstilling. Han var i våre øyne en avvikler som kjempet for et avleggs samfunnsyn. Vi var oppvokst av å styre samfunnet mot de fastsatte mål.

I 1941 var det en brevveksling mellom Hoff og Frisch, hvor de kom inn på doktoravhandlingens hovedspørsmål. Frisch, som hadde vært førsteopponent under disputasen, minnet Hoff om at «noen» i en doktordisputas for nylig «for alvor» hevdet at det planøkonomiske system ville lide av effektivitetssvikt. Hoff hadde åpenbart i disputasen illustrert dette med at man i sosialistiske økonomier ville kunne finne på å bruke «mangan til

TRYGVE J. B. HOFF (1895-1982): Det er grunn til å minnes denne frihetsforkjemper og fremragende økonom, skriver Egil Bakke.

leketøyssabler i stedet for til ordentlige sabler» fordi man ikke visste hva ting kostet.

« At Hoff hadde rett og at Frisch tok feil, kan det i ettertid ikke være noen tvil om »

Frisch mente utviklingen hadde vist at oppfatningen om at sosialistiske økonomier, uten markedspriser, ville resultere i ineffektivitet og sløsing, var feil. Sovjetsystemet hadde, slik Frisch så det, så vel teknisk som organisatorisk vist en styrke som

hadde forbausert verden. Hoff's hovedargument var at det å sørge for at ressursene ble utnyttet effektivt for spesielle formål, som for gjenoppbygging eller for å føre krig, var en enkel oppgave sammenholdt med den oppgave å sørge for effektiv ressursbruk i det kompliserte sivile samfunn. At han hadde rett, og at Frisch tok feil hva dette punkt angår, kan det i ettertid ikke være noen tvil om.

Brevvekslingen gjaldt imidlertid et annet, betydelig viktigere spørsmål: Hvorvidt åndsfriheten kan sikres i et samfunn som regulerer næringslivet. Frisch hadde i et foredrag gitt uttrykk for at etter hans mening burde målet være «et regulert næringsliv og et fritt åndsliv». Hoff mente at dette var en umulighet. Ville man regulere næringslivet, måtte man snart regulere åndslivet også.

« Jeg trodde engang på det norske folks utslukkelige frihetsslengsel, sa han, men det gjør jeg ikke lenger »

I sitt siste brev til Frisch ga han uttrykk for et meget pessimistisk syn: «Denne meningsutveksling (har) derimot vært meget nedslående, da den får mig til å forstå at nazismen vil seire - og det ganske uansett krigens militære resultat. - Jeg kan ikke se det annerledes enn at Hoff tok feil på dette punkt, heldigvis.

Denne pessimisme satt imidlertid langt inne i ham. I et radioforedrag fra 1959. «Hva jeg mente og hva jeg mener», kom den frem igjen. Han sa i dette foredrag at tittelen, som var gitt av NRR, åpenbart hadde den forutsetning at han hadde skiftet mening. Det hadde han ikke. Han mente stort sett det samme i 1959 som han hadde ment i sin ungdom. Han syntes ikke det var å beklage. Men på ett vesentlig område hadde han tatt feil. Han sa: «Jeg trodde en gang på det norske folks utslukkelige frihetsslengsel. Det gjør jeg ikke lenger.»

Trygve J. B. Hoff døde i 1982. Han kunne kanskje allerede da skimte den markedsøkonomiske renessansen som den gang var i sin vorden i de vestlige land. Men den totale forandring som senere har skjedd, kommandøøkonomiens sammenbrudd, ikke som følge av trykk utenfra, men som følge av den ineffektivitet og ufrihet som Hoff hele sitt liv påpekte og advarte mot, fikk han ikke oppleve.

Det er grunn til å minnes denne frihetsforkjemper og fremragende økonom. Han var et bevis på idéenes betydning og åndens makt.

KORT SAGT

Om «å være etb»

I en interessant kronikk om Paven's ferske encyklika om kirken's enhet 26.10, oversetter pater Per Bjørn Halvorsen tittelen «Ut unum sint» med «At de alle må være etb», altså som om den lød «Ut omnes unum sint».

Ikke at jeg tror det ligger noen mistenkelig intensjon bak, hvis Paven her har benyttet en kortere form enn den vanlige (med direkte grunnlag i Johs. 17. 21). Og slett ikke tror jeg at pateren har noe som helst behov for oppdatering av sine latinkunnskaper. Men med tanke på de mange som ikke er fortrolig med Kirken's gamle sprog, men likevel risikerer å støte på formelen «Ut omnes unum sint» fra tid til annen, kunne det kanskje være en fordel å være helt nøyaktig her.

OVE KR. SUNDBERG, Fet

Andrawes-saken

Anders Bratholm tar i Aftenposten 31.10. nok en gang opp utvisningssaken av Andrawes, og forsøker på nytt, og vel på juridisk syltynt grunnlag, å få tvil om rettsgrunnlaget for utvisning.

Han stiller spørsmål om Norge er forpliktet til utlevering ut fra spørsmålet om muligens Andrawes skulle være fast bosatt i Norge. Han svarer selv på spørsmålet ved å hevde at «det er neppe tvilsomt at Andrawes må være å anse som fast bosatt i Norge ut fra at hun har bodd her i 4 år».

Man forbauses stadig over visse kretsers voldsomme engasjement i denne og lignende saker. Det fokuseres voldsomt på det humanistiske aspektet, til tross for hennes deltagelse i en av de motbydeligste forbrytelser rettet mot uskyldige mennesker, flykapping, og endog rått drap på flykaptainen, en uskyldig familiefar - og som videre har tilsneket seg adgang til Norge på falske premisser og falske papirer. Hvordan kan noen forsøke å hevde at hun har noen rett til beskyttelse mot utlevering - på basis av fast bosetting?

EGIL KARLSEN, Oslo

Skammelig utukt

Det er noen år siden nå at Halvor Moxnes og jeg studerte gresk sammen. Rett nok var det klassisk gresk. Men jeg må spørre om Det nye testamentet vi leser er det samme. På bakgrunn av Aftenpostens kronikk 3. 11. kan man nemlig fristes til å spørre om vi har den samme bibel. Det gjelder homofili. Jeg vil tro Moxnes vil være enig i at man behøver ikke være kristen og lese i Bibelen for å vite og forstå hvordan forholdet mellom de ulike kjønn er. Naturens orden både hos mennesker og dyr skulle minne oss om denne grunnleggende forskjell. Moxnes gjør uttrykket «forestillingsverden» til en avgjørende sak i sin artikkel. Til det vil jeg si at Guds åpenbaringshistorie står over ulike verdensbilder og forestillinger. Den kristne kirke tror og bekjenner at Bibelen taler allmenngyldige sannheter om kristen lære og liv. Dette gjelder også samlivsformer. Moxnes argumentasjonsrekke er ikke overbevisende. Bevisbyrden er ikke tung nok til å avfeie det som har vært den kristne kirkes lære gjennom alle tider, nemlig at aktivt, seksuelt samliv mellom to av samme kjønn er både imot naturen og imot Guds åpenbaring.

Det er umulig å komme til de konklusjoner som Moxnes fører frem uten å forlate det klassiske kristne syn på Bibelen's autoritative rolle i samlivs spørsmål. Den eksegese som Moxnes fører i Rom 1, 26 og følgende, kan jeg ikke se holder mål. For sammenhengen viser klart at det samliv som kvinner og menn ga seg over til, betegnes som et som er i strid med naturen. Dessuten er det klart at samlivet imot naturen har sin kilde i en lyst som fører til skammelig utukt med det samme kjønn. Bibelforlaget oversetter 1. Kor 6,9 fig. slik: «Ved dere ikke at de urettferdige ikke skal arve Guds rike? For ikke vill-Hverken de som lever i hor, eller avgudsdyrkere, eller ekteskapsbrytere, eller menn som lar seg bruke til unaturlig utukt, eller menn som driver utukt med menn, eller tyver, eller grådige, eller drukkenbolter, eller spottere, eller pengeutpressere skal arve Guds rike». Jeg mener meningen er klar nok til å avvise seksuelt samliv mellom personer av samme kjønn.

NORVALD YRI, Oslo/Enebakk